

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم اداری و اقتصاد

گروه اقتصاد

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی علوم اقتصادی

تأثیر توسعه مالی بر نابرابری توزیع در آمد

مطالعه موردی منتخبی از کشورهای در حال توسعه (1984 - 2005)

استاد راهنما:

دکتر مجید صامتی

استاد مشاور:

دکتر سعید صمدی

پژوهشگر:

زهراالسادات سجادی

خرداد ماه 1389

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی
از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

با تقدیر و تشکر از

خدایی که در آفرینش خلقت بی شریک است و در علو و عظمتش بی شبیه. قبل از هر چیز خدای رابسی شاکرم که لطف بی شمارش را نصیبم نمود تا در سایه عنایتش بتوانم در راه کسب علم و دانش قدمی بردارم.

با تقدیر و تشکر از اساتید محترم و گرانقدر جناب آقای دکتر مجید صامتی و آقای دکتر سعید صمدی که در طول تدوین این پایان نامه همراه، یاور و راهنمای اینجانب بوده اند و همواره از نظرات مدبرانه ایشان جهت هر چه پربارتر شدن این رساله استفاده شده است.

با تشکر از همه دوستانم و کسانی که با نظرات ارزشمند خویش مرا در مراحل مختلف انجام این پایان نامه یاری نموده اند.

تقدیم به

پدر و مادر عزیزتر از جانم که بودنشان تاج افتخاری است بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم چرا که این دو وجود پس از پروردگار مایه هستی ام بوده اند و همواره راهنمایی هایشان روشنگر راهم و دعاهایشان بدرقه راهم بوده است، والدینی که برایم زندگی؛ بودن و انسان بودن را معنا کردند،

خواهران و برادران عزیزم که همواره مرا مرهون الطاف خویش ساخته اند بویژه برادر مهربانم سید مهدی سجادی که موفقیت تحصیلی ام را تا حد زیادی مدیون سخت گیری های هوشمندانه و تشویق های مدبرانه ایشان می دانم.

چکیده

موضوع فقر و غنا همواره از دغدغه های جامعه بشری بوده و با پیدایش علم اقتصاد از زمان آدام اسمیت تا کنون مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفته است. در سال های اخیر به دلیل گسترش اجرای سیاست های اقتصادی، شاهد رشد فقر و نابرابری در بیشتر کشورهای جهان بوده ایم. افزایش رفاه اقتصادی و کاهش فقر یکی از اهداف اصلی برنامه های توسعه اقتصادی در هر کشوری است و فراهم آوردن شرایط مناسب برای زندگی تمام اقشار جامعه وظیفه اصلی کارگزاران و مسئولین اقتصادی کشور تلقی می شود. از هدف های مهم دولت ها و سیاست گذاران نظام اقتصادی هر کشور، تلاش برای توزیع مطلوب درآمد است. هم چنین می توان گفت که توسعه ابزار های مالی، از اهداف و اولویت های کشورهای در حال توسعه است و اصلاح ساختار بازار های مالی در کشورهای در حال توسعه امری اجتناب ناپذیر و کاملاً ضروری است.

در این مطالعه، به بررسی رابطه بین توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد در منتخبی از کشورهای در حال توسعه که شامل 11 کشور با سطح توسعه انسانی بالا و درآمد سرانه ای بالاتر از میانگین درآمد سرانه جهانی هستند پرداخته شده است. در این راستا به منظور آزمون فرضیه در نظر گرفته شده در پژوهش، دو مدل که یکی بیانگر رابطه خطی بین توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد و دیگری نشان دهنده رابطه U وارونه بین این دو متغیر است با استفاده از داده های تابلویی طی دوره زمانی 1984-2005 و علاوه بر آن با استفاده از مدل ضرایب تصادفی برای بررسی مدل خطی در نظر گرفته شده است. شاخص به کار گرفته شده در توزیع درآمد ضریب جینی است. نتایج حاصل از تخمین وجود رابطه U وارونه بین نابرابری توزیع درآمد و شاخص های توسعه مالی را رد می کند و در عین حال وجود رابطه خطی و منفی بین این دو را تایید می کند.

واژه های کلیدی: واسطه های مالی، توسعه مالی، نابرابری توزیع درآمد، ضریب جینی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
1-1-1	مقدمه
2-1-2	شرح و بیان مسأله پژوهشی
3-1-3	اهداف پژوهش
4-1-4	اهمیت و ارزش پژوهش
5-1-5	کاربرد نتایج پژوهش
6-1-6	فرضیه یا فرضیه‌های پژوهش
7-1-7	روش پژوهش
8-1-8	مشکلات پژوهش
9-1-9	کلید واژه‌ها
10-1-10	جمع بندی فصل

فصل دوم: ادبیات موضوع و پیشینه‌ی پژوهش

1-2-1	مقدمه
2-2-2	انواع موسسات مالی و وظایف آن‌ها
3-2-3	واسطه مالی
1-3-2-1	انواع واسطه‌های مالی
2-3-2-2	وظایف واسطه‌های بانکی و شبه بانکی
1-2-3-2-1	تجهیز پس اندازها
2-2-3-2-2	نظارت قبل از واگذاری وجوه (تخصیص پس اندازها)
3-2-3-2-3	نظارت پس از واگذاری وجوه
4-2-3-2-4	تولید اطلاعات
5-2-3-2-5	کاهش ریسک نقدینگی
6-2-3-2-6	تسهیل مبادلات
3-3-2-3	توسعه مالی
4-3-2-4	شاخص‌های توسعه مالی
4-2-4	توزیع درآمد

20-1-4-2 دیدگاه های مختلف توزیع درآمد	20
20-1-1-4-2 توزیع درآمد مبتنی بر عوامل تولید (توزیع تابعی تولید).....	20
23-2-1-4-2 توزیع مقداری درآمد (شخصی).....	23
25-2-4-2 برابری	25
25-3-4-2 معیارهای سنجش توزیع درآمد	25
25-1-3-4-2 منحنی لورنز.....	25
26-2-3-4-2 ضریب جینی.....	26
27-3-3-4-2 دهک ها	27
28-4-3-4-2 شاخص رابین هود.....	28
28-5-3-4-2 شاخص آتکینسون	28
29-6-3-4-2 سنجه تایل.....	29
30-5-2 مبانی نظری رابطه بین توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد.....	30
31-1-5-2 مکتب فکری رابطه U وارونه گرینوود و جوانویک	31
34-2-5-2 مکتب فکری رابطه خطی توسعه مالی و نابرابری.....	34
37-6-2 مروری بر مطالعات گذشته	37
37-1-6-2 مطالعات خارجی	37
40-2-6-2 مطالعات داخلی	40
42-7-2 جمع بندی فصل	42
فصل سوم: روش پژوهش	
43-1-3 مقدمه	43
44-2-3 معرفی الگو و متغیرها	44
44-1-2-3 ضریب جینی	44
45-2-2-3 شاخص های توسعه مالی.....	45
47-3-2-3 دیگر متغیر های توضیحی مورد استفاده	47
52-4-2-3 کشور های منتخب	52
52-5-2-3 معرفی الگو	52
54-3-3 روش پژوهش	54
54-1-3-3 روش داده های تابلویی	54

عنوان	صفحه
3-3-2- مدل ضرایب تصادفی	56
3-4- جمع بندی فصل	57
فصل چهارم: برآورد الگو و تجزیه و تحلیل نتایج	
4-1- مقدمه	58
4-2- آزمون تشخیص بر روی داده ها	59
4-2-1- آزمون مانابی	59
4-3- برآورد الگو و تحلیل نتایج	60
4-3-1- نتایج آزمون F لیمر	60
4-3-2- نتایج آزمون هاسمن	61
4-3-3- یافته های پژوهش	61
4-4- بررسی فرضیه پژوهش	67
4-4-1- توسعه مالی موجب کاهش نابرابری توزیع درآمد در کشور های در حال توسعه می شود	67
4-5- جمع بندی فصل	71
فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها	
5-1- مقدمه	72
5-2- خلاصه پژوهش	73
5-3- نتیجه گیری	73
5-4- محدودیت های پژوهش	76
5-5- پیشنهادات خاص	76
5-6- پیشنهادات عام	77
5-7- پیشنهادات برای پژوهش های آینده	78
5-8- جمع بندی فصل	78
پیوست	83
منابع و مآخذ	111

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
26.....	شکل (1-2): منحنی لورنز.....
44.....	شکل (1-3): منحنی لورنز.....

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
48	جدول (3-1): رشد تولید ناخالص داخلی در عرصه جهانی (درصد).....
49	جدول (3-2): میزان صادرات کالاهای کارخانه ای.....
60	جدول (4-1): آزمون ریشه واحد جمعی از متغیرهای تأثیر گذار بر نابرابری توزیع درآمد.....
62	جدول (4-2): نتایج تخمین معادله (1) به روش اثر ثابت.....
63	جدول (4-3): نتایج تخمین معادله (1) به روش اثر ثابت و با در نظر گرفتن متغیر دامی.....
64	جدول (4-4): نتایج تخمین معادله (1) به روش اثر ثابت و با در نظر گرفتن مخارج دولت با یک وقفه.....
65	جدول (4-5): اثر توسعه مالی بر نابرابری توزیع درآمد به روش ضرایب تصادفی (شاخص ضریب جینی).....
66	جدول (4-6): اثر توسعه مالی بر نابرابری توزیع درآمد به روش ضرایب تصادفی (شاخص ضریب جینی).....

فصل اول

کلیات پژوهش

1-1- مقدمه

برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه، فقر گسترده و پایین بودن سهم درآمد فقرا مورد توجه خاصی قرار گرفته است. با افزایش بین‌المللی مناسبات اقتصادی، نا اطمینانی‌های ناشی از این مناسبات نیز افزایش یافته است و برخی شواهد نشان دهنده اختلافات درآمدی در دهه‌های اخیر، علاقه اقتصاد دانان را به موضوع توزیع درآمد، تغییرات آن و عوامل مؤثر بر آن تشدید کرده است. برابری عمدتاً در دو دیدگاه برابری فرصت‌ها و برابری دستیابی مطرح می‌شود. از دیدگاه برابری فرصت‌ها، هیچ مانع خود ساخته‌ای نباید انسان‌ها را از دست یافتن به موقعیت‌هایی باز دارد که لیاقت آن را دارند و انسان‌ها باید از فرصت‌ها و موقعیت‌های یکسان در زندگی بهره‌مند باشند. برابری دستیابی نیز به رعایت انصاف تکیه دارد. آنچه در برابری دستیابی مورد نظر است این است که هر کس به اندازه نیازش (البته تا یک سطحی از نیازهای وی) بهره‌مندی داشته باشد. برابری به هر شکل که مطرح باشد، امروزه توجهات فراوانی را به خود جلب کرده و اقدامات فراوانی در جهت دستیابی به آن صورت گرفته است. با وجود این هنگامی که به بررسی شواهد می‌پردازیم، به صورت مناسب در می‌یابیم که ثروت‌ها، درآمد‌ها و امکانات به درستی میان جوامع توزیع نشده است. البته این تفاوت‌ها در گذشته‌های دور هم به نوعی وجود داشته اما با بروز پدیده‌هایی در دهه‌های اخیر هم‌چون رشد جمعیت، افت قیمت کالاهای اساسی، بحران بدهی‌ها، تغییرات تکنولوژیکی، مهاجرت‌های گسترده از روستا به شهر و موارد دیگر، این تفاوت‌ها و نابرابری‌ها به شدت افزایش یافته‌اند. یکی از نابرابری‌های فاحش، در توزیع درآمد دیده می‌شود و این اهمیت آن را افزایش داده است.

1-2- شرح و بیان مسئله پژوهشی

تا چندی قبل اقتصاددانان توسعه به جای توجه به مسئله توزیع درآمد و رفع نابرابری های ناهنجار درآمدی میان آحاد جامعه بر ایجاد رشد اقتصادی و تسریع آن به ویژه، در کشورهای فقیر تأکید داشتند. حتی نابرابری شدید درآمدها، لازمه رشد و کارایی اقتصادی شمرده می شد؛ زیرا چنین استدلال می گردید که ثروتمندان نسبت به فقرا درصد قابل توجهی از درآمد هایشان را پس انداز می نمایند و انباشت پس اندازها است که می تواند به نوبه خود سرمایه گذاری و رشد اقتصادی را امکان پذیر سازد. این طرز تفکر موجب گردید مدت ها به مسئله توزیع درآمد توجه کافی نشود، به طوری که در گذشته بررسی مسائلی نظیر رشد اقتصادی، اشتغال، کارایی اقتصادی و تراز پرداخت ها محور اصلی غالب پژوهش ها به شمار می رفتند (صمدی، 1371).

در دهه های اخیر، کشورهای ثروتمند با تغییر قوانین کار به نفع کارگران، ارائه خدمات رفاهی قابل توجه به کارگران، افزایش مالیات از صاحبان سرمایه و اقشار ثروتمند و ارائه انواع بیمه های تامین اجتماعی برای افراد کم درآمد، توزیع درآمد را به عنوان یکی از اهداف مهم اجتماعی خود مورد توجه قرار داده اند. عدالت اجتماعی علاوه بر داشتن جنبه های انسانی و آرمانی، از اهداف مهم سیاسی دولت ها است. از این رو توزیع مناسب درآمد یکی از اهداف مهم دولت ها به شمار می رود. عدم وجود عدالت اجتماعی از لحاظ اقتصادی نیز تخصیص منابع کشور را به سمت تولید کالاهای غیر ضروری مورد استفاده افراد مرفه جامعه سوق می دهد و در کل جریان ناسالمی را در اقتصاد کشور ایجاد می کند. به همین دلیل در نظام های اقتصادی حتی در نظام هایی که موتور محرکه و عامل شکوفایی اقتصاد مالکیت خصوصی می باشد، توزیع درآمد از اهداف مهم سیاسی و اقتصادی محسوب می شود (صمدی، 1371).

در این میان تأثیر توسعه مالی بر توزیع درآمد یک کشور را نمی توان نادیده انگاشت. هر نظام اقتصادی از دو بخش حقیقی و مالی تشکیل شده است. بخش مالی به عنوان مکمل بخش واقعی در برگیرنده فعالیت هایی است که توسط پول و سایر اوراق بهادار انجام می شود و متشکل از بازار های مالی (بازار پول و غیر پول) است که وظیفه اصلی آن انتقال وجوه قابل وام دادن از وام دهندگان (یا واحدهای دارای مازاد پس انداز که بیشتر، خانوارها هستند) به قرض گیرندگان (یا واحدهای دارای کسری پس انداز که بیشتر، شرکت های تجاری هستند) می باشد. لذا اکثر مؤسساتی که در بازار های مالی این انتقال وجوه را انجام می دهند نقش واسطه را ایفا می نمایند و به واسطه های مالی نیز مشهورند. توسعه ابزارهای مالی، از اهداف و اولویت های

کشور های در حال توسعه است. اصلاح ساختار بازار های مالی در کشور های در حال توسعه امری اجتناب ناپذیر و کاملاً "ضروری است. یکی از معضلات مهم کشور های در حال توسعه، غلبه بازار پول بر بازار سرمایه است که سبب عدم کارایی بازار سرمایه گردیده است و کشور های توسعه یافته مدت ها است که بر این مشکل خود چیره شده و توانسته اند نظام مالی خود را بر اساس بازار سرمایه قرار دهند. بازار مالی مکانی منسجم و سازمان یافته می باشد که در آن دارائی های مالی مورد مبادله قرار می گیرند. بازارهای مالی علاوه بر انتقال وجوه مازاد علاقمندان سرمایه گذاری به افراد یا مؤسسات نیازمند به وجوه، دارای چند کارکرد مهم اقتصادی نیز هستند. یکی از مهم ترین کارکرد های بازار مالی، فرآیند کشف قیمت ها است، به عبارت دیگر در این بازارها، موقعیت رقابتی به گونه ای برقرار می شود که دادوستد بین خریداران و فروشندگان، قیمت دارائی مبادله شده را تعیین می کند. دیگر کارکرد این بازار ها این است که سازوکار مناسبی جهت فروش دارائی های مالی فراهم شود. به همین سبب می گویند بازار های مالی دارای خاصیت نقدینگی هستند و آخرین کارکرد اقتصادی بازار های مالی کاهش هزینه های معاملاتی است.

واسطه های مالی به سبب نقش اساسی در گردآوری منابع پس انداز کوچک و بزرگ موجود در اقتصاد ملی، بهینه سازی گردش منابع مالی و هدایت آن ها به سوی مصارف و نیاز های سرمایه گذاری در بخش های مولد اقتصادی مورد توجه قرار می گیرند، به نحوی که اقتصاد دانانی همچون گرینوود و جوانونیک¹ (1990)، با استفاده از فروض کوزنتس یک رابطه غیر خطی بین توسعه مالی و نابرابری درآمد را پیش بینی کرده اند که در آن فرض شده است که نابرابری درآمد در ابتدا با درجه ای از بهبود سیستم مالی افزایش می یابد، سپس تثبیت می شود و سرانجام کاهش می یابد. در حالی که بنفیکلیولی² (2005)، بر این باور است که توسعه بازارهای سهام می تواند اثر تصاعدی بر نابرابری داشته باشد. از طرف دیگر اقتصاددانانی همچون اقیون و بالتون³ (1997)، بانرجی و نیومن⁴ (1993)، لری⁵ (1981) و ... بر این باورند که دسترسی بیشتر به اعتبارات، شرط کافی برای کاهش نابرابری نمی باشد از این رو بر توزیع مجدد درآمد ها تاکید دارند.

در حالی که سیلویان جینی و کانگنی پودا⁶ (2008)، لیانگ⁷ (2006)، بک، کانت و لوین⁸ (2004 و 2007)، کلارک، کولین و زو⁹ (2003) و ... با مطالعاتی، که در فصل دوم بیان می شود، نشان داده اند که توسعه مالی

¹ - Greenwood & Jovanovic

² - Bonfiglioli

³ - Aghion & Bolton

⁴ - Banerjee & New man

⁵ - Loury

⁶ - Jeanneney and Kpodar

به کاهش نابرابری توزیع درآمد کمک می کند، به عبارت دیگر آن ها بیان کرده اند که توسعه مالی، به طور مستقیم از طریق افزایش درآمد فقرا و به طور غیر مستقیم از طریق اثر مثبت بر رشد اقتصادی (رشد اقتصادی، درآمد فقرا را به طور نامتناسب بیشتر از ثروتمندان افزایش می دهد، در واقع ضریب شاخص توسعه مالی هم برای فقرا و هم برای ثروتمندان مثبت است ولی این ضریب برای فقرا بزرگ تر از ثروتمندان می باشد)، نابرابری را کاهش می دهد. در واقع آن ها معتقدند نابرابری درآمد که از طریق ضریب جینی یا انحراف معیار قابل اندازه گیری است در کشورهایی با سطوح بالایی از توسعه مالی با سرعت بیشتری کاهش می یابد.

همان طور که مطرح شد با وجود مطالعاتی که در این زمینه صورت گرفته است، اجماع کلی در میان اندیشمندان اقتصادی در این مورد وجود ندارد و مطالعات نشان دهنده نتایج مختلفی در خصوص چگونگی اثر گذاری توسعه مالی بر نابرابری توزیع درآمد می باشد. لذا در این رساله سعی می شود به تبیین نقش توسعه مالی بر نابرابری توزیع درآمد با در نظر گرفتن منتخبی از کشور های در حال توسعه که دارای درآمد سرانه ای بالاتر از متوسط درآمد سرانه جهانی¹⁰ هستند (برزیل، کرواسی، لهستان، رومانی، آرژانتین، کاستاریکا، مجارستان، لاتویا (لتونی)، لیتوانی، مکزیکو و اروگوئه)، پرداخته شود.

3-1- اهداف پژوهش

با توجه به مسائل مطرح شده در شرح و بیان مسئله پژوهشی و همچنین نظرات متفاوتی که در مورد تأثیر بخش مالی و واسطه گری های مالی بر نابرابری وجود دارد، هدف "تشخیص میزان اثر گذاری توسعه مالی بر نابرابری توزیع درآمد در کشور های مورد مطالعه" است.

4-1- اهمیت و ارزش پژوهش

بهبود در توزیع درآمدها و مبارزه با فقر و کاهش نابرابری، جزء اهداف عمده راهبرد توسعه اقتصادی و اجتماعی حتی از وظایف مهم دولت ها محسوب می شود. هم چنین می توان گفت که توسعه ابزار های مالی، از اهداف و اولویت های کشور های در حال توسعه است و اصلاح ساختار بازار های مالی در

⁷ - Liang

⁸ - Beck, Kunt and Levine

⁹ - Clark, Colin and Zou

¹⁰- Upper Middle Income

کشور های در حال توسعه امری اجتناب ناپذیر و کاملاً ضروری است. با توجه به این موضوع، این رساله به دنبال آن است که با آمار و شواهد، چگونگی اثرگذاری توسعه واسطه های مالی بر نابرابری را در منتخبی از کشورهای در حال توسعه مورد بررسی قرار دهد. نظرات اقتصاددانان در مورد رابطه بین بخش مالی (واسطه گری های مالی) و نابرابری توزیع درآمد متفاوت است، بعضی از آنها این رابطه را مثبت و بعضی دیگر منفی می دانند، در این تحقیق سعی می شود که ارتباط مستقیم یا معکوس بین توسعه بخش مالی و نابرابری بررسی شود. از طرفی مشخص شدن مثبت یا منفی بودن رابطه میان اثرگذاری بخش مالی بر نابرابری توزیع درآمد می تواند کمک زیادی در سیاست گذاری های کلان اقتصادی داشته باشد و از این رهگذر سیاست های بهینه و درستی در مورد بخش مالی که یک بخش حساس و اثرگذار در اقتصاد کشور های در حال توسعه است، اتخاذ گردد.

1-5- کاربرد نتایج پژوهش

با شناخت رابطه بین توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد و شدت تأثیرگذاری آن، می توان در جهت تعدیل نابرابری ها گام های اساسی برداشت. از طرف دیگر، درک نوع این ارتباط می تواند به دولت ها در جهت اتخاذ سیاست های بهینه در مورد بخش مالی و همچنین کاهش نابرابری توزیع درآمد و شکاف درآمدی موجود بین اقشار مختلف جمعیتی در کشور ها کمک کند. در عمل کشور های در حال توسعه با شناخت این ارتباط، می توانند از نتایج حاصل از این مطالعه در برنامه ریزی های بلند مدت خود در بخش مالی کشور استفاده کنند.

1-6- فرضیه یا فرضیه های پژوهش

- توسعه مالی موجب کاهش نابرابری توزیع درآمد در کشور های در حال توسعه می شود.

1-7- روش پژوهش

این مطالعه از نوع پژوهش کاربردی می باشد و بر اساس روش پژوهش توصیفی و علی پایه گذاری شده است و روش جمع آوری داده ها کتابخانه ای نظیر کتب، مجلات، مقالات، پایان نامه ها و .... می باشد. جامعه آماری مورد استفاده، کشور های در حال توسعه می باشند که طی دوره زمانی 2005 - 1984 مورد بررسی قرار

می گیرند. با توجه به این که شاخص استفاده شده برای اندازه گیری نابرابری توزیع درآمد، ضریب جینی است که چگونگی توزیع درآمد سرانه را در جامعه نشان می دهد، همچنین متغیری که معمولاً جهت رفاه خانوارها برای تعیین وضعیت استاندارد زندگی در نظر گرفته می شود درآمد است و بر اساس دیدگاه توزیع شخصی درآمد پس از تعیین سطح مشخصی از رفاه آن هم از طریق دسترسی به سطح مشخصی از درآمد به عنوان استاندارد درآمد برای زندگی عده کثیری از آحاد جامعه، مسئله توزیع عادلانه درآمد در سطح جامعه قوت می گیرد. از این رو سعی شد که یکی از معیارهای انتخاب نمونه مورد مطالعه توجه به درآمد سرانه کشورها باشد. همچنین با توجه به این که تأثیر توسعه مالی بر کشورهایی که درآمد سرانه بالاتری دارند محسوستر است کشورهایی به عنوان نمونه در نظر گرفته شده که درآمد سرانه ای بالاتر از میانگین درآمد سرانه جهانی داشته باشند. از سوی دیگر با توجه به اهمیت موضوع آموزش و سرمایه انسانی در مبانی نظری رابطه توسعه مالی و نابرابری توزیع درآمد، یکی دیگر از معیارهای انتخاب کشورها، شاخص توسعه انسانی در نظر گرفته شده است.

از این رو به دلیل محدودیت آمار 11 کشور در حال توسعه که دارای درآمد سرانه بالاتر از متوسط درآمد سرانه جهانی می باشند و همچنین بر اساس شاخص توسعه انسانی¹¹ برنامه توسعه سازمان ملل متحد¹²، دارای توسعه انسانی بالا هستند، به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شده است. آمار و اطلاعات مورد نیاز از داده های بانک جهانی¹³، آمار IFS که اطلاعات مالی بین المللی منتشر شده توسط صندوق بین المللی IMF است و سایت های اینترنتی جمع آوری می شود.

با توجه به نوع مطالعه، ابزار تجزیه و تحلیل، استفاده از روش های اقتصادسنجی می باشد. از آن جا که از یک سو، شاید تصریح یک الگوی واحد برای تمامی کشورها به هیچ عنوان منطقی به نظر نرسد و از سوی دیگر، تصریح الگوهای بسیار برای تک تک کشورها مورد مطالعه نیز تا حدودی هدف از انجام این مطالعه را نقض می کند روش مورد استفاده اقتصادسنجی برای رسیدن به اهداف اصلی پژوهش، استفاده از داده های تابلویی است. روش داده های تابلویی، یکی از موضوعات کاربردی اقتصادسنجی است، زیرا این روش یک محیط بسیار غنی از اطلاعات را برای گسترش دادن تکنیک های برآورد و نتایج نظری در اختیار محقق قرار می دهد. در روش داده های تابلویی، واحد اقتصادی برای یک مقطع (برای مثال یک خانوار، یک بنگاه یا یک کشور) طی زمان بررسی و سنجش می شود. در حقیقت این روش تخمین، ترکیبی از روش های

¹¹ - HDI

¹² - UNDP

¹³ - WDI-CD-ROM, 2008

سری زمانی و داده های مقطعی است. نرم افزار های مورد استفاده Excel, Eviews و Stata می باشد. دلیل استفاده از داده های تابلویی، مزیت این نوع بر آورد نسبت به دیگر حالت های داده های سری زمانی است.

1-8- مشکلات پژوهش

دسترسی به داده های ضریب جینی و برخی از شاخص های توسعه مالی برای کشورهای در حال توسعه مشکل بوده و در این زمینه کمبود داده وجود دارد و همین موضوع باعث شد که تعداد محدودی از کشورهای در حال توسعه که از آن ها داده بیشتری در دسترس است به عنوان نمونه انتخاب شوند و مورد بررسی قرار گیرند.

1-9- کلید واژه ها

واسطه های مالی¹⁴: واسطه های مالی عبارت اند از بانک های تجاری، موسسات پس انداز و وام، شرکت های سرمایه گذاری، شرکت های بیمه و صندوق های بازنشستگی که مهم ترین دستاورد این واسطه ها هدایت جریان مداوم و به نسبت کم هزینه منابع مالی از پس انداز کنندگان به سوی مصرف کننده نهایی یا سرمایه گذار است (عبده تبریزی، 1376، ص 35).

توسعه مالی¹⁵: توسعه مالی از دو رکن گسترش پس انداز های ملی و به کارگیری کارآمد تر پس انداز های ملی تشکیل می شود. در واقع توسعه مالی یک کشور، شامل ابعاد مختلفی است که عبارت اند از: 1- توسعه بخش بانکی 2- توسعه بخش مالی غیر بانکی 3- توسعه بخش پولی و سیاست گذاری پولی 4- مقررات و نظام بانکی 5- باز بودن بخش مالی 6- محیط نهادی (سی هاردی، 1998، ص 12).

نابرابری توزیع درآمد¹⁶: تفاوت درآمدی بین افراد، خانوارها یا گروه های مختلف در مناطق یا کشورهای مختلف را نابرابری درآمدی گویند. نابرابری درآمدی بین افراد، خانوارها و گروه ها منجر به تفاوت در فرصت ها و امکانات مختلف اقتصادی می شود. در مورد نابرابری توزیع درآمد شاخص های زیادی وجود

¹⁴ -Financial Intermediary

¹⁵ -Financial Development

¹⁶ - Income Distribution Inequality

دارد از جمله ضریب جینی، سهم گروه‌های درآمدی از هزینه خانوار، نسبت سهم دهک بالا به دهک پایین (نماگرهای اقتصاد ایران، 1385).

ضریب جینی¹⁷: یک مقیاس خلاصه و بسیار ساده درجه نابرابری نسبی درآمد در یک کشور، می‌تواند به وسیله محاسبه نسبت ناحیه بین قطر مربع و منحنی لورنز در مقایسه با کل ناحیه نصف مربع که منحنی در آن واقع است، به دست آید. این نسبت را نسبت تراکم جینی و یا به طور ساده تر ضریب جینی گویند و می‌تواند از صفر (برابری کامل) تا یک (نابرابری کامل) تغییر کند (تودارو، 1997، ص 67).

10-1- جمع بندی فصل

در این فصل پس از مقدمه، در قسمت 1-2 به شرح و بیان مسأله پژوهشی اشاره شد که در آن به طور مختصر درباره اهمیت بحث توزیع درآمد و توسعه مالی پرداخته شد. در قسمت 1-3 اهداف پژوهش بیان شد و سپس در قسمت های 1-4 و 1-5 به اهمیت و ضرورت پژوهش و کاربرد نتایج پژوهش پرداخته شد. در قسمت 1-6 به بیان فرضیه های مورد بررسی در پژوهش و در 1-7 به روش پژوهش مورد استفاده و معرفی جامعه آماری و ابزار تجزیه و تحلیل داده ها پرداخته شد. در انتها نیز واژگان کلیدی پژوهش بیان شدند.

---

¹⁷ - Gini Coefficient

فصل دوم

ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش

2-1- مقدمه

بهبود در توزیع درآمد ها و مبارزه با فقر و کاهش نابرابری، جزء اهداف عمده راهبرد توسعه اقتصادی، اجتماعی و از وظایف مهم دولت ها محسوب می شود. هم چنین می توان گفت که توسعه ابزار های مالی از اولویت های کشور های در حال توسعه است و اصلاح ساختار بازار های مالی در کشور های در حال توسعه امری اجتناب ناپذیر و کاملاً "ضروری است. هدف این فصل بیان اهمیت نظری موضوع مورد مطالعه و تبیین جایگاه آن در ادبیات اقتصاد است. لذا در این فصل با توجه به مباحث بیان شده در فصل اول، به بیان ادبیات موضوع پژوهش پرداخته می شود. هم چنین به مطالعات و بررسی های انجام گرفته پیرامون توسعه مالی و اثرات آن به خصوص بر توزیع درآمد اشاره خواهد شد.